

Submit Date: 27 May 2025

Revise Date: 13 September 2025

Accept Date: 21 September 2025

Publish Date: 23 September 2026

The Encyclopedia of Comparative Jurisprudence and Law

Rehabilitation and Reformation of Prisoners through Vocational Training Courses: A Case Study of Shahrekord Prison

Esmaeil Alikhani¹, Karim Salehi^{*2}, Seyed Mehdi Mansouri³

1. Department of Criminal Law and Criminology, Ya.C., Islamic Azad University, Yazd, Iran.

2. Department of Criminal Law and Criminology, ShK.C., Islamic Azad University, Shahrekord, Iran.

3. Department of Law, Ya.C., Islamic Azad University, Yazd, Iran.

* Corresponding Author's Email: 468953681@iau.ac.ir

ABSTRACT

The present study was conducted with the aim of examining the effect of vocational training courses on the rehabilitation and reformation of prisoners in Shahrekord Prison. In terms of purpose, this research is applied, and in terms of methodology, it falls within the category of quasi-experimental studies with a pre-test–post-test design accompanied by a control group. The statistical population consisted of all male prisoners of Shahrekord Prison in the theft and narcotics wards in 2024, from among whom 50 individuals were selected through purposive sampling and randomly assigned into two groups: experimental (25 individuals) and control (25 individuals). Data collection tools included the Technical and Vocational Test, the Questionnaire on Principles of Business Start-up, the Questionnaire on the Importance of Earning Lawful Income, and the Questionnaire on Attitudes Toward Recidivism. The validity of the instruments was confirmed through content validity, and their reliability was established using Cronbach's alpha coefficient (ranging between 0.77 and 0.84). The educational intervention consisted of 48 sessions of technical–vocational and business skills training. Data were analyzed using multivariate analysis of covariance. Findings indicated that vocational training had a significant effect on the rehabilitation and reformation of prisoners; specifically, it fostered a positive attitude toward earning lawful income, reduced the tendency toward recidivism, enhanced occupational knowledge, increased professional skills, and improved awareness of the principles of business start-up ($p < 0.01$). Based on these results, it can be concluded that vocational training courses can serve as an effective tool in prisoners' correctional and rehabilitative policies.

Keywords: *Technical and vocational training; prisoners; rehabilitation and reformation; recidivism; Shahrekord Prison.*

How to cite: Alikhani, E., Salehi, K., & Mansouri, S. M. (2026). Rehabilitation and Reformation of Prisoners through Vocational Training Courses: A Case Study of Shahrekord Prison. *The Encyclopedia of Comparative Jurisprudence and Law*, 4(3), 1-16.

تاریخ ارسال: ۶ خرداد ۱۴۰۴

تاریخ بازنگری: ۲۲ شهریور ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش: ۳۰ شهریور ۱۴۰۴

تاریخ چاپ: ۱ مهر ۱۴۰۵

دانشنامه فقه و حقوق تطبیقی

اصلاح و بازپروری زندانیان از طریق دوره‌های حرفه آموزی: مطالعه موردی زندان شهرکرد

اسماعیل علیخانی^۱، کریم صالحی^{۲*}، سید مهدی منصوری^۳

۱. گروه حقوق جزا و جرم شناسی، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران.

۲. گروه حقوق کیفری و جرم شناسی، واحد شهرکرد، دانشگاه آزاد اسلامی، شهرکرد، ایران.

۳. گروه حقوق، واحد یزد، دانشگاه آزاد اسلامی، یزد، ایران.

* پست الکترونیک نویسنده مسئول: iau.ac.ir@468953681

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی تأثیر دوره‌های حرفه‌آموزی بر اصلاح و بازپروری زندانیان زندان شهرکرد انجام شده است. این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش‌شناسی، در زمره پژوهش‌های شبه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون همراه با گروه کنترل قرار می‌گیرد. جامعه آماری شامل کلیه زندانیان مرد زندان شهرکرد در بندهای سرقت و مواد مخدر در سال ۱۴۰۳ بود که از میان آنان ۵۰ نفر به روش هدفمند انتخاب و به‌طور تصادفی در دو گروه آزمایش (۲۵ نفر) و کنترل (۲۵ نفر) تقسیم شدند. ابزار گردآوری داده‌ها شامل آزمون فنی و حرفه‌ای، پرسشنامه اصول راه‌اندازی کسب‌وکار، پرسشنامه اهمیت کسب روزی حلال و پرسشنامه نگرش نسبت به ارتکاب مجدد جرم بود. روایی ابزارها از طریق روایی محتوایی و پایایی آن‌ها با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ (بین ۰.۷۷ تا ۰.۸۴) تأیید شد. مداخله آموزشی شامل ۴۸ جلسه آموزش فنی و حرفه‌ای و مهارت‌های کسب‌وکار بود. داده‌ها با آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیری مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد آموزش‌های حرفه‌آموزی تأثیر معناداری بر اصلاح و بازپروری زندانیان دارد؛ به‌گونه‌ای که موجب ایجاد نگرش مثبت نسبت به کسب روزی حلال، کاهش گرایش به تکرار جرم، ارتقای دانش شغلی، افزایش مهارت‌های حرفه‌ای و بهبود آگاهی نسبت به اصول راه‌اندازی کسب‌وکار شد ($p < 0.01$). بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که دوره‌های حرفه‌آموزی می‌تواند به‌عنوان ابزاری مؤثر در سیاست‌های اصلاحی و بازپرورانه زندانیان به کار گرفته شوند.

کلیدواژگان: آموزش‌های فنی و حرفه‌ای؛ زندانیان؛ اصلاح و بازپروری؛ تکرار جرم؛ زندان شهرکرد.

نحوه استناددهی: علیخانی، اسماعیل. صالحی، کریم. و منصوری، سید مهدی. (۱۴۰۵). اصلاح و بازپروری زندانیان از طریق دوره‌های حرفه آموزی: مطالعه موردی زندان شهرکرد. *دانشنامه فقه و حقوق تطبیقی*، ۴ (۳)، ۱-۱۶.

استان چهارمحال و بختیاری به دلیل نرخ بالای بیکاری و تراکم بالای جمعیت کیفری نسبت به ظرفیت زندان‌ها، شرایط ویژه‌ای دارد. به گفته دادستان استان، تکرار جرم یکی از عوامل اصلی افزایش جمعیت زندان‌هاست. از این رو، ارزیابی میزان اثربخشی دوره‌های حرفه‌آموزی در زندان شهرکرد نه تنها در سطح محلی بلکه برای سیاست‌گذاری ملی نیز اهمیت بسزایی دارد (Ansari et al., 2024).

از منظر جرم‌شناسی بالینی، اصلاح و بازپروری بزهکاران تنها در صورتی محقق می‌شود که نگرش آنان نسبت به زندگی، اشتغال و ارزش‌های اجتماعی تغییر یابد. این حوزه بر اساس دیدگاه مکتب تحقیقی و مطالعات شخصیت مجرمان، به‌ویژه در ابعاد روان‌شناختی و اجتماعی، بر طراحی مداخلات آموزشی و تربیتی تأکید دارد. بدین ترتیب، حرفه‌آموزی در زندان‌ها نه فقط ابزاری برای آموزش شغل بلکه ابزاری برای بازسازی شخصیت اجتماعی و کاهش حالت خطرناک زندانیان است (Ansari et al., 2024).

با وجود تلاش‌های سازمان زندان‌ها و اجرای برنامه‌های آموزشی متنوع در زندان شهرکرد، پرسش اصلی همچنان باقی است که این آموزش‌ها تا چه اندازه توانسته‌اند به اصلاح و بازپروری واقعی زندانیان بینجامند و از بازگشت آنان به چرخه جرم جلوگیری کنند. این مقاله با رویکردی علمی به بررسی تجربی این مسئله می‌پردازد و می‌کوشد شکاف موجود در ادبیات داخلی را پر کند. هدف اصلی پژوهش، ارزیابی تأثیر دوره‌های حرفه‌آموزی بر اصلاح (ایجاد نگرش مثبت نسبت به کار و کاهش تمایل به تکرار جرم) و بازپروری (افزایش دانش، مهارت و آگاهی نسبت به راه‌اندازی کسب‌وکار) زندانیان شهرکرد است.

جرم همواره یکی از پایدارترین مسائل اجتماعی و تهدیدی جدی برای امنیت فردی و جمعی در جوامع بشری بوده است. افزایش نرخ جرائم در حوزه‌هایی همچون سرقت و مواد مخدر در سال‌های اخیر، ضرورت توجه به راهکارهای اصلاحی و بازپرورانه را بیش از پیش نمایان ساخته است. از منظر جرم‌شناسی، مجازات صرفاً به‌منزله ابزار بازدارنده تلقی نمی‌شود، بلکه باید بستر لازم برای بازگشت سالم مجرمان به جامعه را نیز فراهم کند (Vorvaei & Parandakh, 2016). بر این اساس، زندان نه تنها محل نگهداری مجرمان بلکه نهادی برای اصلاح و تربیت آنان است.

مطالعات متعدد نشان داده‌اند که بیکاری و فقدان مهارت‌های شغلی از مهم‌ترین عوامل گرایش به جرم و تکرار بزهکاری محسوب می‌شوند. در این میان، آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به‌عنوان رویکردی مؤثر برای ارتقای سرمایه انسانی زندانیان، افزایش فرصت‌های اشتغال و کاهش بازگشت آنان به چرخه جرم مطرح شده است (Abdullah et al., 2021; Yaghoubi & Elmi, 2017). تجربه سازمان زندان‌ها نیز نشان می‌دهد که اجرای این آموزش‌ها می‌تواند به افزایش سطح اشتغال، کاهش نرخ ارتکاب مجدد جرم و ارتقای امنیت اجتماعی بینجامد (Aryafard, 2019; Asadollahi et al., 2009).

با وجود این، برخی پژوهش‌ها نتایج متفاوتی ارائه کرده‌اند. به‌طور مثال، بادی و همکاران (۱۳۹۴) و حسنی (۱۳۹۵) اثربخشی محدود این آموزش‌ها را گزارش کرده‌اند، در حالی که فرخ‌نژاد (۱۳۹۹)، کال و همکاران (۲۰۱۹)، ساچیترا و ویجیواردهانا (۲۰۲۰) و عبدالله و همکاران (۲۰۲۱) بر نقش مثبت آن در افزایش اعتمادبه‌نفس زندانیان، بهبود مهارت‌ها و تسهیل ورود به بازار کار تأکید کرده‌اند. این دوگانگی در یافته‌ها نشان می‌دهد که بررسی‌های بومی و مطالعه موردی زندان‌های کشور ضرورت دارد.

مبانی نظری

جرم‌شناسی به‌عنوان شاخه‌ای علمی از علوم کیفری، در پی شناسایی علل و عوامل ارتکاب جرم و ارائه راهکارهای پیشگیرانه و اصلاحی است. از دیدگاه نیازپور (۱۳۸۸)، این علم به‌عنوان مطالعه‌ای انسانی - اجتماعی، می‌کوشد علل فردی و محیطی جرم را واکاوی کرده و زمینه‌های بازپروری مجرمان را فراهم آورد. در میان شاخه‌های مختلف جرم‌شناسی، «جرم‌شناسی بالینی» جایگاه ویژه‌ای دارد. این شاخه با تمرکز بر مطالعه فردی مجرمان، بررسی ویژگی‌های زیستی، روانی و اجتماعی آنان و ارائه مداخلات درمانی و اصلاحی، در پی کاهش حالت خطرناک و پیشگیری از تکرار جرم است (Ansari et al., 2024; Yaghoubi & Elmi, 2017).

از منظر جرم‌شناسی بالینی، مجازات زندان تنها در صورتی می‌تواند به بازدارندگی پایدار بینجامد که همراه با برنامه‌های اصلاحی و بازپرورانه باشد. بدین ترتیب، زندان محلی برای آموزش مهارت‌های اجتماعی و حرفه‌ای و ایجاد تغییر در نگرش زندانیان تلقی می‌شود (Abdullah et al., 2021; Ansari et al., 2024). در این چارچوب، حرفه‌آموزی یکی از مهم‌ترین ابزارهای بازپروری است که هدف آن تجهیز زندانیان به دانش، مهارت و نگرش لازم برای بازگشت موفق به جامعه است (Asadollahi et al., 2009; Karimian Bahnooei, 2016; Vorvaei & Parandakh, 2016).

آموزش‌های فنی و حرفه‌ای و بازپروری زندانیان

آموزش‌های فنی و حرفه‌ای ترکیبی از آموزش نظری و عملی است که زمینه لازم برای کسب مهارت‌های شغلی را فراهم می‌سازد. این نوع آموزش‌ها در زندان‌ها با هدف افزایش توانمندی زندانیان، ایجاد فرصت‌های اشتغال پس از آزادی و کاهش نرخ بازگشت به جرم ارائه می‌شوند (Asadollahi et al., 2009). مطابق

آیین‌نامه سازمان زندان‌ها (ماده ۸۹ و ۹۱)، ارائه آموزش‌های فنی و حرفه‌ای به زندانیان جزو وظایف قانونی این سازمان است. مطالعات متعدد نشان داده‌اند که حرفه‌آموزی می‌تواند پیامدهای مثبت متعددی داشته باشد؛ از جمله ارتقای سرمایه انسانی زندانیان، کاهش احساس بی‌په‌ودگی، افزایش اعتمادبه‌نفس، بهبود جایگاه اجتماعی و نهایتاً کاهش نرخ تکرار جرم (Aryafard, 2019). با این حال، اجرای این دوره‌ها با موانعی همچون محدودیت منابع مالی، کمبود مربیان متخصص و مشکلات مربوط به بازار کار پس از آزادی نیز مواجهه است (Aryafard, 2019).

روش تحقیق

این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش‌شناسی، در زمره مطالعات شبه‌آزمایشی با طرح پیش‌آزمون - پس‌آزمون همراه با گروه کنترل است.

جامعه آماری و نمونه‌گیری

جامعه آماری شامل کلیه زندانیان مرد زندان شهرکرد در بندهای مربوط به جرایم سرقت و مواد مخدر در سال ۱۴۰۳ بود. از میان این جامعه، تعداد ۵۰ نفر به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. سپس این افراد به‌طور تصادفی در دو گروه آزمایش (۲۵ نفر) و کنترل (۲۵ نفر) تقسیم شدند.

ابزار گردآوری داده‌ها

۱. آزمون فنی و حرفه‌ای: شامل دو بخش نظری و عملی، طراحی و اجرا شده توسط مرکز سنجش اداره کل فنی و حرفه‌ای. روایی و پایایی این آزمون پیش‌تر توسط سازمان مذکور تأیید شده است.
۲. پرسشنامه اصول راه‌اندازی کسب‌وکار: شامل ۲۷ سؤال در مقیاس پنج‌درجه‌ای. آلفای کرونباخ برای این ابزار ۰.۸۴۱ گزارش شد.

۳. پرسشنامه اهمیت کسب روزی حلال: شامل ۱۷ سؤال، با پایایی ۰.۷۷.

۴. پرسشنامه نگرش نسبت به ارتکاب مجدد جرم: شامل ۱۰ سؤال، با پایایی ۰.۷۸.

روایی و پایایی

روایی محتوایی ابزارها توسط خبرگان و استادان حوزه حقوق و علوم اجتماعی تأیید شد. همچنین پایایی ابزارها با استفاده از آلفای کرونباخ در سطح قابل قبول (بالتر از ۰.۷۰) محاسبه شد که نشان‌دهنده اعتمادپذیری پرسشنامه‌هاست.

مداخله آموزشی

برنامه مداخله شامل ۴۸ جلسه آموزش فنی و حرفه‌ای بود که طی سه ماه اجرا شد. این جلسات شامل:

- آموزش‌های فنی و حرفه‌ای (مهارت‌های شغلی متناسب با نیاز بازار کار)،
- آموزش اصول راه‌اندازی کسب‌وکار (۱۰ جلسه)،
- تقویت نگرش نسبت به کسب روزی حلال و رفتارهای اجتماعی

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

داده‌ها پس از جمع‌آوری با استفاده از نرم‌افزار SPSS و آزمون تحلیل کوواریانس چندمتغیری (MANCOVA) تحلیل شدند. پیش از اجرای آزمون، فروض آماری شامل نرمال بودن توزیع متغیرها (آزمون کولموگروف-اسمیرنوف)، همگنی واریانس‌ها (آزمون لوین)، همگنی ماتریس‌های کوواریانس (آزمون باکس) و همگنی شیب رگرسیون بررسی شد.

ملاحظات اخلاقی

- تمامی شرکت‌کنندگان از هدف پژوهش آگاه شده و رضایت آگاهانه آنان اخذ شد.
- اطلاعات فردی و هویتی زندانیان محرمانه باقی ماند.
- پس از اتمام دوره، محتوای آموزشی برای گروه کنترل نیز در دسترس قرار گرفت تا عدالت آموزشی رعایت شود.

یافته‌ها

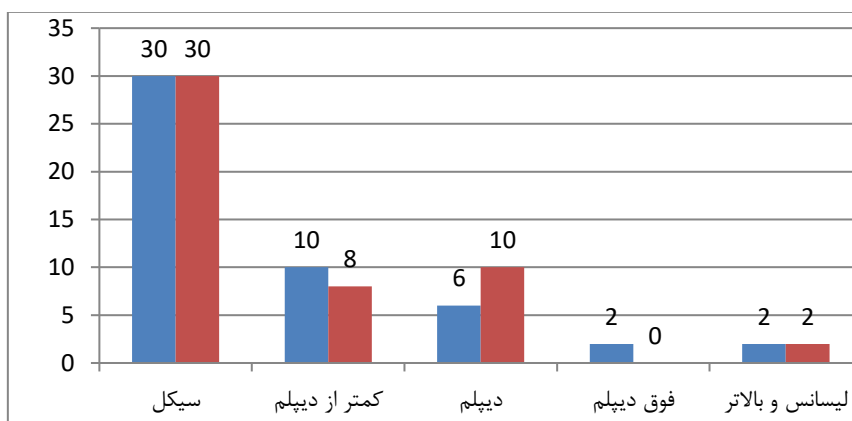
یافته‌های توصیفی

در مجموع ۵۰ نفر زندانی در پژوهش شرکت کردند که در دو گروه آزمایش و کنترل تقسیم شدند. توزیع افراد بر حسب متغیرهای جمعیت‌شناختی به شرح زیر است:

سطح تحصیلات: با توجه به جدول ۱ و نمودار ۱ بیشترین فراوانی مربوط به مقطع دیپلم و کمتر از دیپلم بود

جدول ۱. توزیع نمونه بر حسب تحصیلات

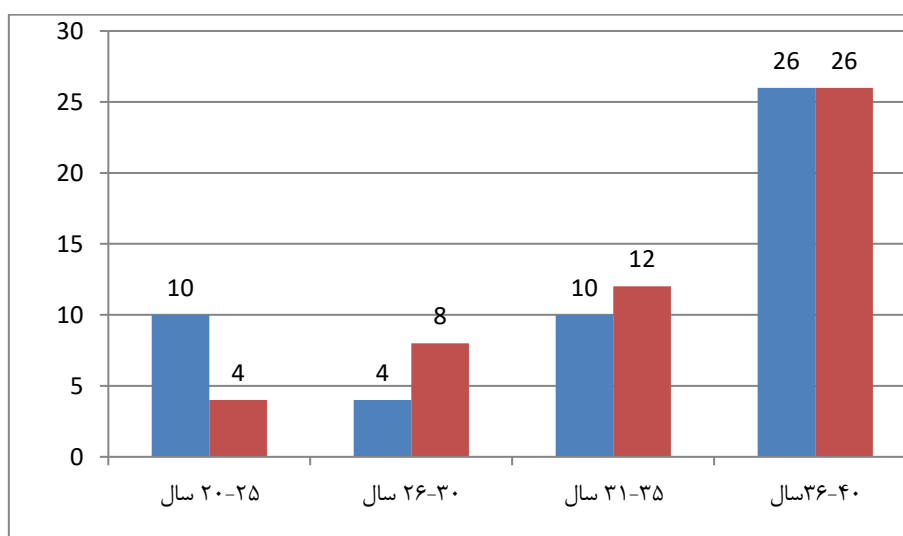
گروه‌ها		گروه آزمایش		گروه کنترل	
مدرك	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	درصد
سیکل	۱۵	۳۰	۱۵	۳۰	۳۰
کمتر از دیپلم	۵	۱۰	۴	۸	۸
دیپلم	۳	۶	۵	۱۰	۱۰
فوق دیپلم	۱	۲	--	--	--
لیسانس و بالاتر	۱	۲	۱	۲	۲
مجموع	۲۵	۵۰	۲۵	۵۰	۵۰

نمودار ۱. توزیع درصد پاسخگویان بر حسب تحصیلات

جدول ۲. توزیع نمونه بر حسب سن

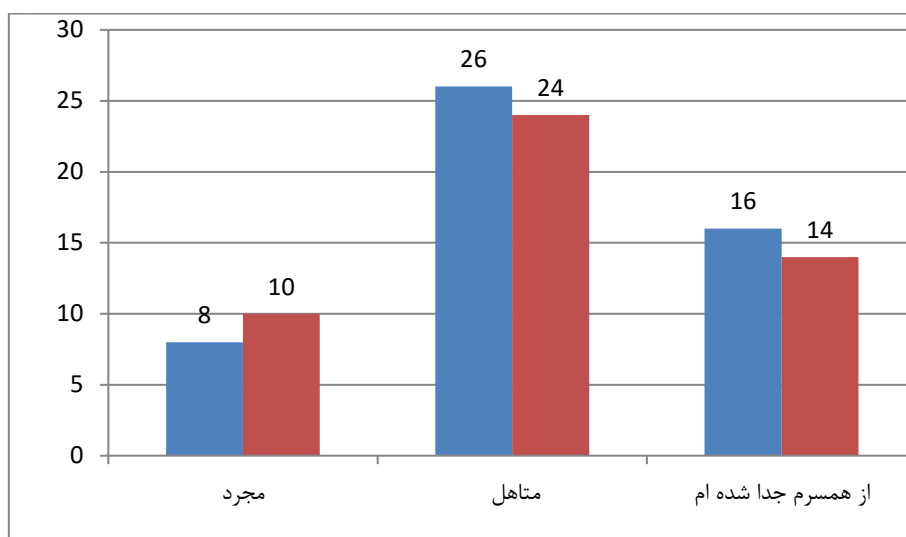
سن	گروه	گروه آزمایش	گروه کنترل
		فراوانی	درصد
۲۵-۲۰ سال	۵	۱۰	۲
۲۶-۳۰ سال	۲	۴	۸
۳۱-۳۵ سال	۵	۱۰	۱۲
۳۶-۴۰ سال	۱۳	۲۶	۲۶
مجموع	۲۵	۵۰	۲۵

نمودار ۲. توزیع درصد پاسخگویان بر حسب سن

جدول ۳. توزیع نمونه بر حسب وضعیت تاهل

وضعیت تاهل	گروه	گروه آزمایش	گروه کنترل
		فراوانی	درصد
مجرد	۴	۸	۵
متاهل	۱۳	۲۶	۱۲
از همسر جدا شده ام	۸	۱۶	۷
مجموع	۲۵	۵۰	۲۵

نمودار ۳. توزیع درصد پاسخگویان برحسب وضعیت تاهل

برای اجرای تحلیل کواریانس چندمتغیری، ابتدا فروض آماری مورد بررسی قرار گرفت:

آزمون نرمال بودن توزیع (کولموگروف-اسمیرنوف) مطابق جدول ۴ نشان داد توزیع متغیرها نرمال است.

سن: همان طور که در جدول ۲ و نمودار ۲ نشان داده شده است بیشترین افراد در بازه سنی ۳۰ تا ۴۰ سال قرار داشتند.

وضعیت تاهل: مطابق جدول ۳ و نمودار ۳ اکثریت شرکت کنندگان متأهل بودند.

این توصیفات نشان می دهد نمونه پژوهش عمدتاً از افراد میانسال با تحصیلات پایین و مسئولیت خانوادگی تشکیل شده است؛ عواملی که می توانند در گرایش به ارتکاب جرم مؤثر باشند.

جدول ۴. آزمون نرمالیت (کولموگروف-اسمیرنوف)

متغیرها	گروه ها	پیش آزمون آماره KS	پس آزمون آماره KS	سطح معنی داری
آموزش فنی و حرفه ای	آزمایش	۰.۱۵۱	۰.۱۱۴	۰.۱۱۲
	کنترل	۰.۱۶۹	۰.۱۵۴	۰.۱۲۸
اصول راه اندازی کسب و کار	آزمایش	۰.۱۴۱	۰.۱۳۳	۰.۲
	کنترل	۰.۰۹۶	۰.۰۶۵	۰.۲
اهمیت کسب روزی حلال	آزمایش	۰.۱۶۴	۰.۱۲۷	۰.۲
	کنترل	۰.۱۱۱	۰.۱۳۱	۰.۲
نگرش نسبت به ارتکاب مجدد جرم	آزمایش	۰.۱۳۹	۰.۱۰۱	۰.۲
	کنترل	۰.۱۰۷	۰.۱۲۲	۰.۲

آزمون لوین حاکی از همگنی واریانس ها بود که در جدول ۵ نشان داده شده است:

جدول ۵. نتایج آزمون همگنی واریانس لوین بین متغیرهای پژوهش در گروه‌های آزمایش و کنترل

متغیرهای وابسته	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	F	سطح معنی‌داری
آموزش فنی و حرفه ای	۱	۴۸	۲.۶۲	۰.۱۱۲
آگاهی از اصول کسب و کار	۱	۴۸	۱.۲۸	۰.۲۶۲
اهمیت کسب و کار حلال	۱	۴۸	۲.۳۵	۰.۱۳۲
نگرش نسبت به ارتکاب مجدد جرم	۱	۴۸	۳.۱۵	۰.۰۸۲

آزمون همگنی شیب رگرسیون و آزمون جعبه باکس که به ترتیب در جداول شماره ۶ و ۷ نشان داده شده اند نیز تأییدکننده مناسب بودن شرایط برای اجرای MANCOVA بودند.

جدول ۶. نتایج حاصل از همگنی شیب رگرسیون

متغیرهای وابسته	مجموع مجذورات	Df	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری
آموزش فنی و حرفه ای	۱۰.۴۲۵	۱	۱۰.۴۲۵	۳.۲	۰.۰۸
آگاهی از اصول کسب و کار	۱۸۵.۷	۱	۱۸۵.۷	۳.۳۵	۰.۰۷۸
اهمیت کسب و کار حلال	۵.۳۶	۱	۵.۳۶	۲.۵۵	۰.۱۱۷
نگرش نسبت به ارتکاب مجدد جرم	۱۰.۸۵	۱	۱۰.۸۵	۱.۳۲	۰.۲۵۶

جدول ۷. نتایج حاصل از جعبه باکس برای همگنی ماتریس‌های کوواریانس

مقدار M باکس	F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معناداری
۲۱.۳۷	۱.۹۴	۱۰	۱۱۰۱۵.۱۳	۰.۰۶۵

آزمون فرضیه اصلی

همان طور که در جدول ۸ و ۹ مشاهده میشود نتایج تحلیل کوواریانس چندمتغیری نشان داد که آموزش‌های فنی و حرفه‌ای تأثیر معناداری بر اصلاح و بازپروری زندانیان داشته است.

جدول ۸. نتایج حاصل از تحلیل کوواریانس چندمتغیری بر روی میانگین نمرات پس‌آزمون گروه‌های آزمایش و کنترل

نام آزمون	مقدار	F	درجه آزادی فرضیه	درجه آزادی خطا	سطح معناداری	اندازه اثر
اثر پیلا	۰.۷۳۳	۳۴.۹۱	۴	۴۱	۰.۰۰۰	۰.۷۷۳
لامبدای ویلکز	۰.۲۲۷	۳۴.۹۱	۴	۴۱	۰.۰۰۰	۰.۷۷۳
اثر هتلینگ	۳.۴۰۷	۳۴.۹۱	۴	۴۱	۰.۰۰۰	۰.۷۷۳
بزرگ‌ترین ریشه‌ی روی	۳.۴۰۷	۳۴.۹۱	۴	۴۱	۰.۰۰۰	۰.۷۷۳

جدول ۹. نتایج حاصل از تحلیل واریانس چند متغیری بر روی نمرات آموزش فنی و حرفه ای، آگاهی از اصول کسب و کار، اهمیت کسب و کار

حلال و نگرش نسبت به ارتکاب مجدد جرم در گروه آزمایش و کنترل

متغیرهای وابسته	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معناداری	اندازه اثر
آموزش فنی و حرفه ای	۴۲.۳۵	۱	۴۲.۳۵	۱۲.۱۵	۰.۰۰۰	۰.۲۱۶
آگاهی از اصول کسب و کار	۱۱۰۷.۵۵	۱	۱۱۰۷.۵۵	۱۷.۹۵	۰.۰۰۰	۰.۲۹
اهمیت کسب و کار حلال	۹۹.۲۹	۱	۹۹.۲۹	۴۴.۶۸	۰.۰۰۰	۰.۵۰۴
نگرش نسبت به ارتکاب مجدد جرم	۵۷۷.۷۵	۱	۵۷۷.۷۵	۶۸.۹۷	۰.۰۰۰	۰.۶۱۱

بر اساس خروجی تحلیل، تأثیر کلی مداخله بر متغیرهای وابسته به تکرار جرم ($\beta=0.543$) شد که هر دو در سطح $P<0.01$ معنادار بود. در سطح ($p<0.01$) معنادار بود.

آزمون فرضیه های فرعی

اصلاح زندانیان: آموزش های حرفه آموزی موجب افزایش نگرش

مثبت نسبت به کسب روزی حلال ($\beta=0.164$) و کاهش گرایش

جدول ۱۰. خروجی اصلی خروجی تحلیل کواریانس

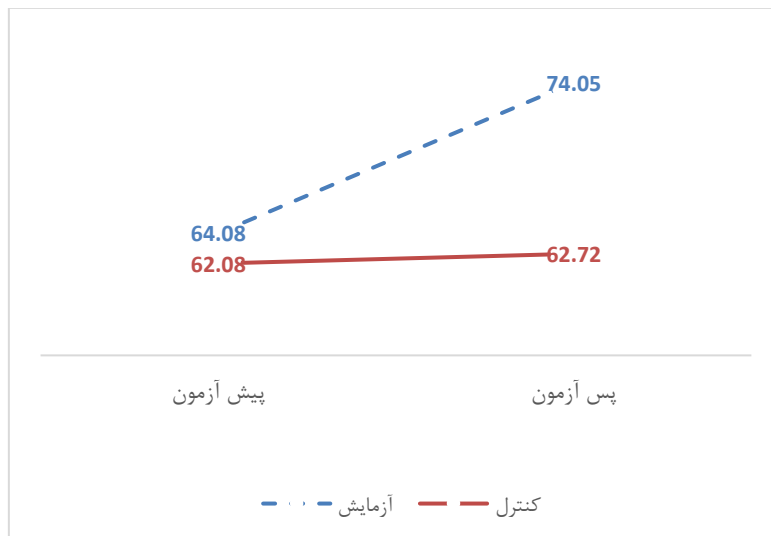
منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری	اندازه اثر
مقدار ثابت	۲۱۴.۱۵۹	۱	۲۱۴.۱۵۹	۲۷.۵۷	۰.۰۰۰	۰.۳۷
پیش آزمون	۰.۵۲۹	۱	۰.۵۲۹	۰.۰۶۸	۰.۰۰۰	۰.۰۰۱
گروه	۷۱.۴۶	۱	۷۱.۴۶	۹.۲۰۲	۰.۰۰۰	۰.۱۶۴
خطا	۳۶۴.۹۹	۴۷	۷.۷۶			
کل	۷۴۸۳	۵۰				

جدول ۱۱. خروجی اصلی خروجی تحلیل کواریانس

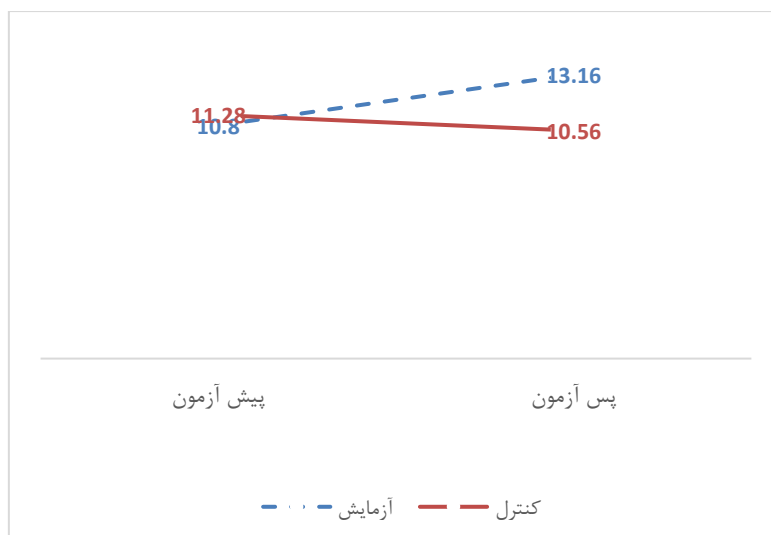
منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری	اندازه اثر
مقدار ثابت	۱۸۷.۷۳	۱	۱۸۷.۷۳	۱۸.۰۶	۰.۰۰۰	۰.۲۷۸
پیش آزمون	۱۴۴.۱۸	۱	۱۴۴.۱۸	۱۳.۸۶	۰.۰۰۰	۰.۲۲۸
گروه	۵۸۱.۰۷	۱	۵۸۱.۰۷	۵۵.۸۸	۰.۰۰۰	۰.۵۴۳
خطا	۴۸۸.۶۹	۴۷	۱۰.۳۹			
کل	۴۱۳۸۲	۵۰				

جدول ۱۲. خروجی اصلی خروجی تحلیل کواریانس

منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی داری	اندازه اثر
مقدار ثابت	۴۰.۵۷	۱	۴۰.۵۷	۲۲.۸۵	۰.۰۰۰	۰.۳۲۷
پیش آزمون	۱۰.۶۴	۱	۱۰.۶۴	۵.۹۹	۰.۰۰۰	۰.۱۱۳
گروه	۱۴۰.۰۶	۱	۱۴۰.۰۶	۷.۹۲	۰.۰۰۰	۰.۱۴۴
خطا	۸۳.۴۴	۴۷	۱.۷۷			
کل	۲۸۵۸	۵۰				

نمودار ۴. میانگین اصول راه اندازی کسب و کار در گروه‌های آزمایش و کنترل (در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون)

نمودار ۵. میانگین اهمیت کسب روزی حلال در گروه‌های آزمایش و کنترل (در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون)

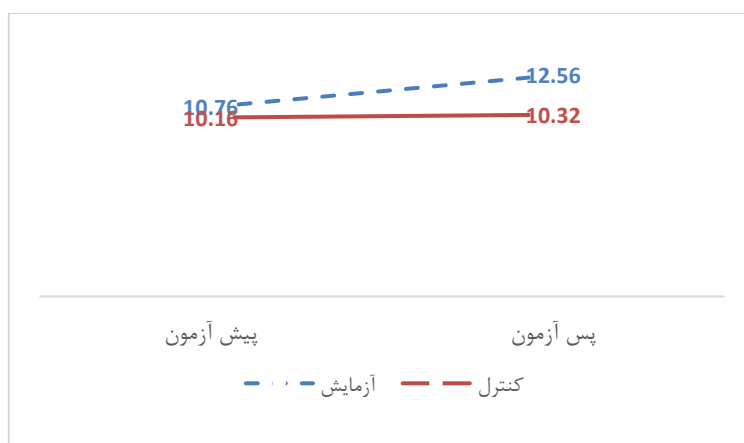
بازپروری زندانیان: آموزش‌های حرفه‌ای به‌طور معناداری باعث افزایش دانش شغلی ($\beta=0.144$)، مهارت شغلی ($\beta=0.118$) و آگاهی نسبت به اصول راه‌اندازی کسب‌وکار ($\beta=0.304$) شد. این نتایج در جداول ۱۳ و ۱۴ و نمودارهای ۶ و ۷ نشان داده شده‌اند:

جدول ۱۳. خروجی اصلی خروجی اصلی تحلیل کواریانس

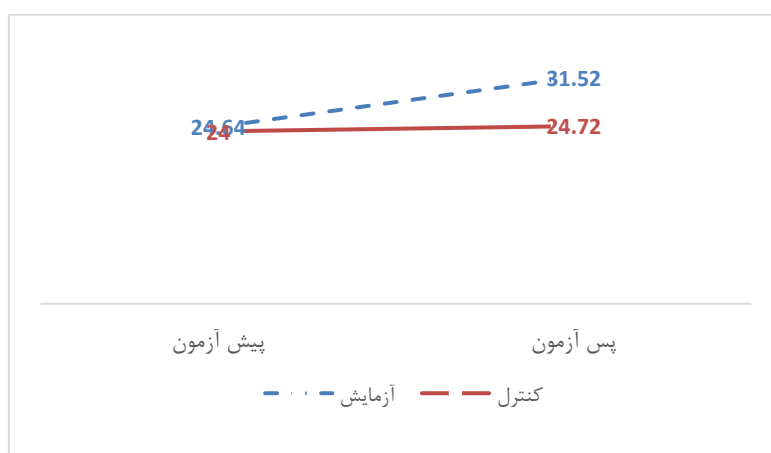
منابع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	سطح معنی‌داری	اندازه اثر
مقدار ثابت	۱۲۴.۰۵	۱	۱۲۴.۰۵	۹۰.۳	۰.۰۰۰	۰.۶۵۷
پیش‌آزمون	۱.۱۶	۱	۱.۱۶	۰.۸۴۴	۰.۳۶۳	۰.۰۱۸
گروه	۸.۶۶	۱	۸.۶۶	۶.۲۸	۰.۰۱۶	۰.۱۱۸
خطا	۶۴.۷۵	۴۷	۱.۳۷			
کل	۸۹۰	۵۰				

جدول ۱۴. خروجی اصلی خروجی اصلی تحلیل کواریانس

منابع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	F	سطح معنی داری	اندازه اثر
مقدار ثابت	۵۴۹.۳۳۵۷	۱	۵۴۹.۵۷	۹.۷۳	۰.۰۰۰	۰.۱۷۳
پیش‌آزمون	۴۰۳۴.۹۸	۱	۴۰۳۴.۹۸	۷۲.۲۱	۰.۰۰۰	۰.۶۰۶
گروه	۱۱۴۹.۰۹	۱	۱۱۴۹.۰۹	۲۰.۵۶	۰.۰۰۰	۰.۳۰۴
خطا	۲۶۲۵.۸۹	۴۷	۵۵.۸۷			
کل	۲۴۱۶۱۰	۵۰				

نمودار ۶. میانگین آموزش فنی و حرفه‌ای در گروه‌های آزمایش و کنترل (در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون)

نمودار ۷. میانگین نگرش نسبت به ارتکاب مجدد جرم در گروه‌های آزمایش و کنترل (در مراحل پیش‌آزمون و پس‌آزمون)

کارآمدی برای بازاجتماعی کردن زندانیان و کاهش نرخ بازگشت به جرم محسوب می‌شود.

در مجموع، نتایج نشان می‌دهد که مداخله آموزشی توانسته است هم در بعد اصلاح (تغییر نگرش‌ها و کاهش تمایل به جرم) و هم در بعد بازپروری (ارتقای دانش و مهارت‌های حرفه‌ای) اثربخش باشد. این یافته‌ها نشان می‌دهد که آموزش‌های حرفه‌آموزی ابزار

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش حاضر نشان داد که آموزش‌های فنی و حرفه‌ای اثر معناداری بر اصلاح و بازپروری زندانیان دارد. این نتایج با بخش عمده‌ای از پژوهش‌های پیشین (Abdullah et al., 2021; Ansari et al., 2024; Aryafard, 2019; Asadollahi et al., 2009; Karimian Bahnooei, 2016; Vorvaei & Parandakh, 2016; Yaghoubi & Elmi, 2017) همسو است.

از منظر جرم‌شناسی بالینی، این یافته‌ها حاکی از آن است که مداخلات آموزشی می‌توانند به تغییر نگرش زندانیان نسبت به ارزش‌های اجتماعی و اقتصادی بینجامند. نظریه پیوند افتراقی و نظریه برچسب‌زنی بیان می‌کنند که در محیط زندان، خطر بازتولید هنجارهای مجرمانه وجود دارد (ثابتی‌پور، ۱۳۹۷؛ پورسینا و همکاران، ۱۳۹۷). اما نتایج این پژوهش نشان داد که ایجاد تجربه مثبت در حوزه مهارت‌آموزی و کسب‌وکار می‌تواند جایگزین الگوهای منفی شود و موجب کاهش گرایش به تکرار جرم گردد. همچنین یافته‌های تحقیق نشان داد که آموزش‌های حرفه‌ای علاوه بر ایجاد نگرش مثبت نسبت به کسب روزی حلال، موجب ارتقای دانش و مهارت‌های عملی نیز می‌شود.

در مجموع، یافته‌های این پژوهش نشان داد که دوره‌های آموزش فنی و حرفه‌ای اجرا شده در زندان شهرکرد تأثیر قابل توجهی بر اصلاح و بازپروری زندانیان داشته است. نتایج تحلیل‌های آماری بیانگر آن است که این آموزش‌ها موجب ایجاد نگرش مثبت نسبت به کسب روزی حلال، کاهش گرایش به تکرار جرم و همچنین افزایش دانش و مهارت‌های شغلی و آگاهی نسبت به راه‌اندازی کسب‌وکار شده‌اند. بر این اساس می‌توان نتیجه گرفت که حرفه‌آموزی می‌تواند به‌عنوان یکی از راهبردهای کلیدی سیاست‌های کیفری در راستای کاهش نرخ بازگشت به زندان و ارتقای امنیت اجتماعی به کار گرفته شود.

از منظر جرم‌شناسی بالینی، این نتایج نشان‌دهنده تحقق هدف اصلی این حوزه یعنی **درمان و بازپروری مجرمان** است. آموزش حرفه‌ای نه تنها ابزاری برای توانمندسازی زندانیان در عرصه اقتصادی است، بلکه فرآیندی برای بازسازی شخصیت اجتماعی و کاهش حالت خطرناک آنان محسوب می‌شود.

محدودیت‌های پژوهش

۱. **محدودیت جغرافیایی:** مطالعه حاضر صرفاً در زندان شهرکرد انجام شد و تعمیم نتایج به سایر زندان‌های کشور باید با احتیاط صورت گیرد.
۲. **حجم نمونه محدود:** تعداد شرکت‌کنندگان (۵۰ نفر) ممکن است توان تعمیم نتایج را کاهش دهد.
۳. **محدودیت زمانی:** پژوهش صرفاً اثرات کوتاه‌مدت آموزش را بررسی کرد و پیامدهای بلندمدت پس از آزادی زندانیان مورد مطالعه قرار نگرفت.
۴. **شرایط محیطی زندان:** محدودیت‌های محیطی و منابع آموزشی ممکن است بر کیفیت مداخله تأثیر گذاشته باشد.

پیشنهاد‌های کاربردی

- تقویت زیرساخت‌های آموزش فنی و حرفه‌ای در زندان‌ها از طریق همکاری بیشتر میان سازمان زندان‌ها، وزارت کار و بخش خصوصی.
- ایجاد نظام پایش و حمایت پس از آزادی برای تسهیل اشتغال زندانیان در بازار کار.
- طراحی بسته‌های آموزشی ترکیبی که علاوه بر مهارت‌های فنی، آموزش‌های روان‌شناختی و اجتماعی را نیز شامل شود.

پیشنهاد‌های پژوهشی

- انجام مطالعات مشابه در سایر زندان‌های کشور با حجم نمونه بزرگ‌تر برای مقایسه نتایج.

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ گونه تضاد منافی وجود ندارد.

- بررسی تأثیر آموزش‌های حرفه‌ای در بلندمدت و پس از

آزادی زندانیان.

تحلیل تطبیقی میان دوره‌های مختلف آموزشی (فنی، کشاورزی،

هنری و خدماتی) برای شناسایی اثربخش‌ترین حوزه‌ها.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Crime has long been recognized as one of the most persistent social issues and a significant threat to individual and collective security. The increasing rates of offenses, particularly in the domains of theft and narcotics, highlight the need for effective corrective and rehabilitative approaches that extend beyond punitive measures. From a criminological standpoint, punishment is not merely a deterrent mechanism but must also provide the foundation for reintegrating offenders into society as law-abiding citizens (Vorvaei & Parandakh, 2016). In this context, prisons are not only facilities for confinement but also institutions for reform and education.

Unemployment and the lack of vocational skills have repeatedly been identified as among the most influential drivers of criminal behavior and recidivism. Technical and vocational training has therefore emerged as a key strategy to enhance prisoners' human capital, improve their post-release employment opportunities, and reduce the likelihood of their return to criminal activity (Abdullah et al., 2021; Yaghoubi & Elmi, 2017). Evidence from correctional institutions demonstrates that these training programs can increase employability, decrease recidivism rates, and promote social security (Aryafard, 2019; Asadollahi et al., 2009).

Nevertheless, research findings remain mixed. Some scholars have reported only limited effects of vocational training interventions, suggesting that their impact on reducing crime may be less significant than anticipated. For example, certain studies highlighted structural

and contextual constraints that limited the effectiveness of training initiatives. By contrast, other works, including those of Farokhnia (2019), Kal et al. (2019), Sachithra and Wijewardena (2020), and Abdullah et al. (2021), emphasized the positive contributions of vocational education in boosting prisoners' confidence, enhancing their occupational skills, and facilitating their reintegration into the labor market. This divergence underscores the need for context-specific investigations and case studies of prisons within different localities.

Chaharmahal and Bakhtiari Province, where Shahrekord Prison is located, presents a unique setting given its high unemployment rate and overcrowded correctional facilities. According to regional authorities, recidivism is a principal factor contributing to prison congestion. Consequently, examining the effectiveness of vocational training courses in this prison is not only locally significant but also valuable for national policymaking (Ansari et al., 2024). Clinical criminology emphasizes that genuine rehabilitation is contingent upon altering prisoners' perspectives toward life, employment, and social values. Building on positivist approaches and personality studies, educational interventions in prison serve not merely as tools for professional training but as mechanisms for reconstructing social identities and reducing dangerousness (Ansari et al., 2024). Against this backdrop, the present study seeks to evaluate the extent to which vocational training contributes to the reformation and rehabilitation of inmates in

Shahrekord Prison, thereby addressing a critical gap in the domestic literature.

Methods and Materials

The study was designed as an applied research project employing a quasi-experimental methodology with a pre-test–post-test design and a control group. The statistical population included all male inmates incarcerated for theft and narcotics offenses in Shahrekord Prison in 2024. From this population, 50 prisoners were purposively selected and then randomly assigned into two groups: 25 in the experimental group and 25 in the control group.

The research employed several data collection tools: the Technical and Vocational Test (covering theoretical and practical competencies), the Questionnaire on Principles of Business Start-up (27 items, five-point Likert scale), the Questionnaire on the Importance of Earning Lawful Income (17 items), and the Questionnaire on Attitudes Toward Recidivism (10 items). Content validity was confirmed by subject experts, while reliability was established through Cronbach's alpha coefficients ranging from 0.77 to 0.84.

The educational intervention consisted of 48 sessions of technical and vocational instruction, delivered over three months, covering occupational training aligned with labor market demands, principles of business start-up, and reinforcement of lawful income values alongside social behavior. Following the intervention, both groups completed the post-test assessments. Data analysis was conducted using SPSS software and multivariate analysis of covariance (MANCOVA). Statistical assumptions—including normality, homogeneity of variances, and equality of regression slopes—were tested and met. Ethical considerations such as informed consent, confidentiality of prisoner identity, and provision of training materials to the

control group after the study were strictly observed.

Findings

The descriptive findings indicated that the study sample consisted primarily of middle-aged individuals with low educational attainment, many of whom were married and bore family responsibilities. Such demographic features were consistent with known criminogenic risk factors.

Inferential statistical analyses revealed that vocational training exerted a significant positive impact on the dependent variables. The multivariate analysis of covariance showed a strong overall effect of the intervention on reformation and rehabilitation outcomes, with significance levels of $p < 0.01$. Specifically, vocational training significantly improved prisoners' technical knowledge, awareness of business start-up principles, and appreciation of lawful income, while simultaneously reducing their inclination toward recidivism.

The univariate results demonstrated that:

- Occupational knowledge and professional skills significantly increased in the experimental group compared to the control group.
- Awareness of entrepreneurial principles showed substantial improvement, indicating that prisoners became better equipped to initiate lawful income-generating activities after release.
- Attitudes toward lawful income significantly shifted in a positive direction, reflecting heightened appreciation of legitimate work.
- Most importantly, prisoners in the experimental group reported a markedly lower tendency toward reoffending.

The analysis of effect sizes confirmed that these changes were not only statistically significant but also practically meaningful,

suggesting a robust influence of the vocational training intervention. Graphical representations further supported these findings, showing consistent post-test improvements across all variables in the experimental group while the control group remained largely unchanged.

In sum, the results validated the hypothesis that vocational training programs can effectively promote both the reformation (changing attitudes and reducing criminal tendencies) and rehabilitation (increasing skills and knowledge) of prisoners.

Discussion and Conclusion

The findings of this research clearly demonstrate that vocational training programs play a crucial role in both reforming and rehabilitating prisoners. By significantly improving inmates' attitudes toward lawful income, reducing their tendency to reoffend, and equipping them with concrete occupational skills, such interventions achieve the dual goals of correction and social reintegration. These outcomes are aligned with the theoretical perspectives of clinical criminology, which emphasize that rehabilitation requires not just punishment but the transformation of values, skills, and social identities.

The results also resonate with a substantial body of previous research that has affirmed the potential of vocational training to break the cycle of crime and recidivism. The improvements observed in occupational knowledge and entrepreneurial awareness suggest that prisoners can realistically aspire to stable employment upon release, thereby lessening the social and economic pressures that often drive reoffending. Moreover, the cultivation of positive attitudes toward lawful income reflects a deeper internalization of societal norms, which is essential for sustainable rehabilitation.

At a broader level, the study underscores the importance of integrating vocational

education into the correctional policy framework. Prisons should not be viewed merely as punitive institutions but as platforms for constructive interventions that enable offenders to return to society as productive citizens. By fostering human capital, enhancing social responsibility, and reducing dangerousness, vocational training can substantially contribute to public safety and social cohesion.

The implications of this study extend beyond Shahrekord Prison. In regions grappling with high unemployment and prison overcrowding, similar interventions could alleviate systemic pressures while simultaneously addressing the root causes of crime. Policymakers should therefore consider expanding the scope of vocational training programs, ensuring adequate resources, and establishing post-release support systems that sustain the gains achieved within prison walls.

In conclusion, this study provides robust empirical evidence that vocational training programs are not only effective corrective measures but also indispensable rehabilitative tools. Their role in shaping prisoners' attitudes, skills, and future trajectories highlights their potential as a cornerstone of modern correctional strategies aimed at reducing recidivism and fostering social reintegration.

References

- Abdullah, N. H. L., Mat Husin, S. N., Paimin, A. N., Mohamed, M., & Mahat, H. (2021). Inmates' perceptions of the effectiveness of technical and vocational training (TVET) and entrepreneurship training program. *Journal of Technical Education and Training*, 13(1), 112-118.
- Ansari, P., Alivardi, A., Sharepour, M., & Razeghi, N. (2024). A sociological explanation of student deviant behaviors: An empirical test of Braithwaite's reintegrative shaming theory. *Quarterly Journal of Cultural and Art Sociology*, 6(2), 32-57.
- Aryafard, A. (2019). Criminogenic factors and the analysis of a crime-prone society with a look at delinquency and their criminal responsibility

- towards victims. *Legal Studies Quarterly*(31), 71-83.
- Asadollahi, A., Mohseni Tabrizi, A., & Baratvand, M. (2009). The role of post-release care centers in the employment of female prisoners in Khuzestan. *Social Welfare*, 10(34), 345-355.
- Karimian Bahnooei, V. (2016). *Vocational training and employment for prisoners*
- Vorvaei, A., & Parandakh, A. (2016). A study of social factors influencing recidivism (Case study: Kermanshah city). *Social Sciences Quarterly*, 10(3), 1-28.
- Yaghoubi, M., & Elmi, M. (2017). The role of family and social factors in the recidivism of prisoners. *Sociological studies*, 9(35), 7-23.